

ISTORIA RESTAURĂRII APOSTOLULUI, 1774

MIOARA BURLUȘANU*

„Apostol cu mila lui Dumnezeu Sfântul. Care acum a patra oară precum mai nainte au fost așezat după cel Grecesc sau Typărit în zilele prea luminatului și preainălțatului Domnului nostru Io Alexandru Ioan Ypsilant Voevod. Întru întâia domnie a măriei sale aici în țara Rumânească. Cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala prea sfințitului Mitropolit Kyr Grigorie. Și sau dat în typar în Typ. Sfintei Mitrop. La anul de la Xc 1774. de Popa Costandin Typograful Râm”.

Apostolul este cartea liturgică ce conține toate citirile din epistolele apostolilor în ordinea citirilor la slujbele de peste an. Un *apostol* sau o *epistolă* este o scriere către sau trimisă unei persoane sau unui grup de persoane, de obicei o scrisoare dar una foarte convențională, didactică și elegantă. Scrisorile Apostolilor către creștini din Noul Testament sunt adesea prezentate sub numele de epistole. În cadrul Sfintei Liturghii sau alte slujbe liturgice, epistola se referă mult mai precis la un pasaj precizat din epistola din Noul Testament care este programată să fie citită într-o anumită zi sau cu o anumită ocazie.

În teologia și ecleziologia creștină, Apostolii (greacă: ἀποστολος, transliterat *apostolos*, lit. „cei care sunt trimiși”), în special cei Doisprezece Apostoli (cunoscuți și sub numele de Doisprezece ucenici sau pur și simplu cei Doisprezece) au fost discipolii primari ai lui Isus din Nazaret, figura centrală în creștinism.

Cartea face parte din colecția Muzeul Județean Argeș, fiind achiziționată în mai 1997, prin donare de către col. N. Dușescu. La exemplarul de față, pagina de titlu lipsește, de fapt volumul, așa cum este specificat și în Registrul de inventar, începe cu pagina 278. Întreg volumul este scris pe două coloane cu alfabet chirilic, iar la începutul fiecărei coloane sunt prezente motive florale, de mici dimensiuni, ceea ce conferă un aspect estetic deosebit. Fiecare capitol se încheie cu un frumos decor floral de dimensiuni și modele diferite.

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

Legătura. Volumul prezintă o învelitoare din piele, vopsită vegetal, pe scoarțe de lemn. Cotorul interior este realizat pe cusătură la gherghef, cu accentuarea zonelor nervurilor, și este ușor rotunjit, înclieiat, fără falț și necăptușit. Cartea prezintă urme de încuietori și tranșe drepte. Ornamentația învelitorii anterioare abia se mai distinge (în zona centrală avem un medalion indescifrabil, în timp ce zonele marginale sunt încadrate într-un frumos decor floral), iar cea posterioară, realizată prin presare, este aproape ștearsă (chenarul și liniile hașurate ce formează un decor geometric se disting foarte vag). Cotorul exterior este străbătut de trei nervuri profilate, dispuse oarecum simetric, iar capitalul band lipsește, de altfel întreaga legătură a cărții se află într-un stadiu avansat de degradare. Prin urmare, dar și datorită multiplelor degradări prezente în întreg blocul de carte, s-a hotărât ca restaurarea acestui *Apostol* să se facă pe volum desfăcut. Învelitoarea prezintă evidente urme de relegare și încercări de completare a zonelor lacunare ale filelor.

Scoarțele sunt din lemn de fag, având colțurile ușor rotunjite și muchiile teșite spre interior. Dimensiunile scoarței sunt următoarele: lungime = 32,5 cm; lățime = 20,0 cm; grosime = 0,5 cm.

Pe interiorul scoarței anterioare, în partea centrală, este prezentă o însemnare executată manual, cu alfabet chirilic, evident completată ulterior, cu autor necunoscut. Cusătura este efectuată cu două lănișoare marginale cu două tipuri de sfoară (de grosimi diferite), iar capetele sforilor sunt înnodate pe aceeași ață de coasere. Capitalbandul lipsește. Volumul este incomplet, lipsesc pagini de la începutul cărții. Tipăritura este în limba română cu alfabet chirilic.

Învelitoarea, constituită dintr-o singură bucată, este din piele de vițel de culoare maro. Prezintă ornamente și chenare decorative, foarte ușor vizibile. În dreptul tranșei frontale sunt prezente urme ale curelușelor din piele, ce constituie părți componente ale închizătorilor metalice fixe.

Pagina de titlu lipsește cu desăvârșire. În cuprinsul textului sunt incluse letrine, viniete realizate atât din cerneală neagră de carbon, cât și cu cerneală roșie. În interiorul întregului bloc al cărții se observă prezența unor completări neprofesionale, cu hârtie mecanică, cu ajutorul cleiului de origine animală. O mare problemă a acestui volum a fost prezența, aproape în întreg volumul, a petelor de ceară, care au deteriorat grav filele cărții.

Cerneala tipografică. În acest caz vorbim de cerneala tipografică neagră, pe bază de carbon. Pentru prepararea cernelii se utiliza ulei de în amestecat cu două tipuri de coloranți: pentru negru, se folosea negru de fum, iar pentru roșu (numit chinovar) se amesteca în ulei sulfură de mercur, numită cinabru.

Hârtia folosită ca suport de scris este manuală, având o compoziție de fibre textile vegetale. PH-ul hârtiei este de 5. Agentul de înclieiere folosit a fost gelatina, iar hârtia este bine înclieiată. Cerneala folosită la scriere este insolubilă

în apă și alcool etilic 90% (soluție apoasă). Tipar negru și roșu cu alfabet chirilic, cu 40 de rânduri pe pagină și pe coloană. Caietele au câte 4 file iar paginile sunt numerotate cu cifre chirilice. Volumul este constituit din hârtie manuală cu optzeci linii de apă dispuse vertical. Se remarcă prezența filigranului având modele diferite la unele file și fiind dispus în zonele de pliure ale filelor.

Prezentarea stării de conservare. Factorul uman și cel natural (mediul fizico-chimic, biologic) au concurat asupra modului în care se prezintă astăzi volumul. Responsabilitatea asupra imaginii curente aparține factorului uman (conservare, manipulare, toate coroborate cu valoarea de care s-a bucurat cartea în diverse momente ale vieții acesteia).

Din forțașul anterior, se mai păstrează doar bucăți din forțașul fix, iar forțașul mobil lipsește în totalitate. Pe forțașul fix (fragmentul existent), constituit din hârtie de culoare bej, se remarcă prezența unor însemnări manuscrise. Însemnările de pe bucățile de forțaș anterior fix au fost făcute cu cerneală ferogalică insolubilă în apă și alcool etilic 90% (soluție apoasă) și cerneală neagră de carbon. Forțașul posterior mobil lipsește.

Deteriorări mecanice:

- pielea care formează ainslagul este deteriorată în întregime;
- pierderi de material în zona colțurilor, a cotorului exterior, a închizătorii metalice inferioare, în partea centrală pe articulația externă și în zona de mijloc a tranșei inferioare;
- zone lacunare prezente la colțurile cărții;
- o plesnitură verticală pe învelitoarea anterioară, datorată rupturii scoarței din lemn;
- filele sunt fragilizate, fisurate în dreptul colțurilor și tranșelor din cauza manipulării și păstrării și păstrării necorespunzătoare.
- îndoituri la colțuri, mai ales primele 120 de file;
- rupturi diverse și multiple la paginile volumului;
- rupturi în zona de coasere a cotorului de 1 cm la paginile de mijloc;
- file desprinse în partea inferioară a zonei de coasere a fasciculului 56, 76;
- lipsă suport papetar;
- volumul se oprește la pagina 292, observându-se zone lacunare în partea superioară dar și inferioară a numeroase file.

Degradări de natură chimică:

- pete diverse: creion roșu, pete de apă aproape în zona tranșei superioare și pe pagini;
- patină vulgară prezentă aproape în tot cuprinsul corpului cărții, mai pronunțată la colțul paginilor;
- numeroase pete de ceară în întreg volumul;
- rugina este prezentă pe scoarța anterioară și posterioară în zona încuietorilor;
- pete de ulei;

- depozitelor de praf, păr, clei, ceară, fragmente vegetale, patină vulgară aproape în tot cuprinsul corpului cărții.

Degradări biologice:

- perforații produse de insecte xilofage pe toată suprafața scoarțelor anterioare cât și posterioare.

- galerii de zbor, prezente și în cuprinsul volumului.

Diagnostic general. Din cauza păstrării în condiții improprii, volumul a suferit multiple deteriorări, afectând atât legătura cât și corpul cărții. Restaurarea acestei cărți se va realiza integral. Cartea a suferit o dublă coasere neprofesionistă, fapt ce a dus la deformarea cotorului interior, deformarea tranșelor, rupturi și perforații a cotorului exterior din piele. Manipularea defectuoasă a dus de asemenea la lipsuri din materialul suport, rupturi, fragilizări și îndoituri.

Tratamentul propus. În lungul și complexul proces de restaurare am urmat anumiți pași, care au avut drept scop restaurarea acestui volum cu intervenția strict necesară pentru a-l aduce la o stare de restaurare cât mai aproape de original.

- Realizarea de poze martor pe tot parcursul procesului de restaurare.
- Desprăfuirea volumului a fost realizată cu perie lată din păr natural.
- Curățirea uscată a fost realizată cu gumă și praf de gumă polivinilică cu o atenție sporită în zonele acide, care au fost afectate de umezeală, de atac fungic și de completările anterioare.

- Testarea solubilității cernelurilor.

- Fixarea materialelor de scriere.

- Constituirea oglinzii textului și apoi desfacerea volum în întregime.

- Curățare umedă - spălare - neutralizare: spălarea fost realizată în baie cu apă deionizată (25-30°C) și în baie cu soluție hidroalcoolică (1:1). În urma acestei proceduri au fost îndepărtate completările anterioare și adezivul. La finalul spălării au fost efectuate neutralizări cu soluție de Hidroxid de Calciu.

- Completarea lacunelor a urmărit înlăturarea intervențiilor neprofesioniste anterioare. Ea a fost realizată cu hârtie și vâl japoneză, prin metoda „la dublu”, ținându-se cont de grosimea hârtiei originale, iar forzațele au fost confecționate din hârtie japoneză prin cașerare și tăiere la formatul cărții.

- Realizarea unei scheme de coasere (înainte de coasere, cotorul a fost împărțit în 4 sectoare, fiind trasate liniile de coasere pentru cele trei nervuri profilate simple).

- Coaserea pe nervuri profilate și îmbrăcarea în piele tăbăcită vegetal.

- Coaserea unui capitalband manual (desfacerea volumului a urmărit modul realizării ultimei relegări).

- După înclieirea cotorului cu pap și rotunjirea acestuia, a fost aplicat capital band-ul cu miez de sfoară și ață de bumbac.

- Au fost restaurate cele două scoarțe din lemn.
- Efectuarea operațiunii de ainpap: atașarea corpului cărții s-a făcut prin lipirea nervurilor (pieptănate) de scoarțe, fiind translate prin intermediu unui petec hârtie cârpe. Îmbrăcarea s-a făcut în presă, cu piele tăbăcită vegetal, șerfuită în prealabil.
- Executarea unei cutii de protecție din carton neacid, iar pentru aceasta s-a folosit pap, carton neacid 3 cm, pânză in și pânză bumbac.
- Fotografii finale.

Categorie: Carte veche românească; Loc publicare/tipărire: An de apariție: 1774; Paginație: 292 file; Nr. Rânduri: 40 pe 2 coloane.

Din cauza unui microclimat necorespunzător elementele componente ale volumului, cele care alcătuiesc legătura (sfoară, adeziv, ață de coasere) s-au degradat, ceea ce a dus în final la deformarea cotorului interior. Capitalbandurile lipsesc.

Curățirea uscată: desprăfuire – îndepărtarea depozitelor de praf, ceară, păr, clei, fragmente vegetale.

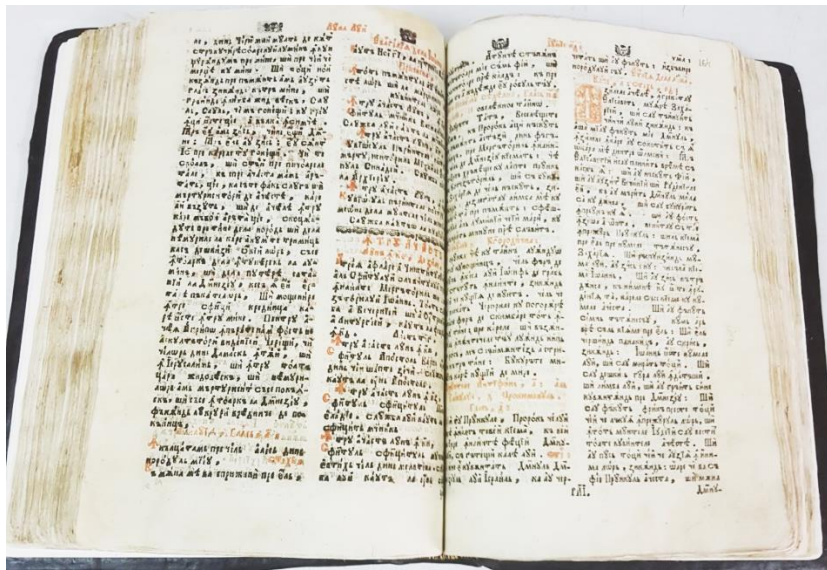
Multiple degradări prezente în scoarța și forțașul cărții.

Degradări: rupturi, plieri, pete de apă, patină vulgară, fisuri ale scoarțelor și învelitoarei etc.

Corpul cărții și scoarțele, după restaurare.

Apostol, după restaurare.

HISTORY OF THE RESTORATION OF *THE APOSTLE*, 1774

Abstract

The *Apostle* is the liturgical book that contains all the readings from the apostles' epistles in the order of the readings for the services of the year. An apostle or epistle is a writing to or sent to a person or a group of people, usually a letter but a very conventional, didactic and elegance.

The book is part of the Argeș County Museum collection, being purchased in May 1997, by donation by Col. N. Dușescu. In the present copy, the tiled page is actually missing the volume, as specified in the Inventory Register, starting on page 278. The entire volume is written on two columns with a Cyrillic alphabet, and at the beginning of each column there are floral motifs, of small size, which give a special aesthetic appearance. The inner edge is made on the seam at the “gherghef”, with the accentuation of the rib areas, and is slightly rounded, glued, without pitting and not lining.

Due to improper storage, the volume suffered multiple damage, affecting both the link and the body of the book. The restoration of this book will be fully realized.